(EK)

M Ø T E

i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

søndag den 13. januar 1991 kl. 20.

Møtet ble ledet av komiteens leder, Bjørn Tore Godal.

Til stede var: Gunnar Berge, Paul Chaffey, Kaci Kullmann Five, Kåre Gjønnes, Bjørn Tore Godal, Kirsti Kolle Grøndahl, Fridtjof Frank Gundersen, Carl I. Hagen, Anne Enger Lahnstein, Jan Petersen, Gunnar Skaug, Reiulf Steen, Jan P. Syse, Jo Benkow, Hans J. Røsjorde, Kjell Magne Bondevik, Helen Bøsterud, Johan J. Jakobsen, Kjellbjørg Lunde, Jens Marcussen, Erik Solheim, Siri Frost Sterri, Anders Talleraas, Tom Thoresen, Marit Rotnes (for Sigurd Verdal) og Sissel Rønbeck (for Åshild Hauan).

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Statsminister Gro Harlem Brundtland og utenriksminister Thorvald Stoltenberg.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Spesialrådgiver Morten Wetland, Statsministerens kontor, ekspedisjonssjef Ole Peter Kolby, Utenriksdepartementet og byråsjef Øyvind Nordsletten, Utenriksdepartementet.

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Hans Ola Urstad.

Dagsorden:

1. Situasjonen i Baltikum.

2. Eventuelt.

Sak nr. 1.

Situasjonen i Baltikum.

(EK)

KOMITEENS LEDER: Det er Regjeringen som i samråd med meg har tatt initiativet til dette møtet for å drøfte den meget alvorlige situasjon som har oppstått på Baltikum.

Jeg vil nevne at det har vært et visst press på meg som komiteleder og også muligens på andre medlemmer av komiteen når det gjelder ytringer på komiteens vegne. For ordens skyld vil jeg understreke at det nå som før - men ikke minst særlig nå - er Regjeringen som står for den utøvende utenrikspolitikk. Denne komite er et rådgivende organ for denne politikken, og hensikten med dette møtet er å få en bred presentasjon av Regjeringens vurderinger og reaksjoner så langt, selvfølgelig også med sikte på å få de råd som gjerne kommer i komiteen.

Jeg setter for min del pris på at både komiteens nestleder og andre i media i løpet av dagen har understreket så sterkt at utgangspunktet er en bredest mulig samling om de norske reaksjoner som er på sin plass, og også en bredest mulig samling om de internasjonale reaksjoner. I det ligger det selvsagt ikke et forsøk på å si at de ulike partier er avskåret fra å mene ting hver for seg, men jeg tror vi alle oppfatter situasjonens alvor så sterkt at selve situasjonen pålegger oss en størst mulig enighet om en slik linje.

Dermed gir jeg ordet til utenriksministeren.

UTENRIKSMINISTER THORVALD STOLTENBERG: Det er i lys av håpet om å ha en så bred enighet som mulig om det vi gjør, vi er glad for å ha dette møtet. Det sier seg selv at det er viktig at vi i Norge i en så alvorlig situasjon viser at vi står samlet om hovedlinjene. Med det mener jeg ikke bare reaksjonene, men også hva vi kan gjøre i denne situasjonen. Og jeg vil gjerne føye til allerede nå at det ikke er så lett internasjonalt som man skulle tro. Det er ikke vanskelig å få uttalelser mot vold og for fredelige løsninger, men deretter stopper det. Det er ikke lett å få til samlede utspill. Jeg skal komme tilbake til det litt senere.

Jeg har ikke tenkt å gå inn på selve situasjonen i området nå, den tror jeg de fleste av oss er så godt informert om som det er mulig. Det er kun ett område jeg har fått opplysninger om som vi ikke kunne se på fjernsynet: Det

(EK) forekommer ikke militære bevegelser utenom Baltikum-området, altså andre steder i Sovjet, og heller ikke i umiddelbart norsk nærområde. Det har jo en direkte interesse for oss.

Det var kvart over fire i dag morges at ekspedisjonssjefen i politisk avdeling, Kolby, ringte meg og meddelte hva som var skjedd i Litauen. Vi satte da i gang et arbeid med å finne ut hva vi kunne gjøre raskest mulig og med sterkest mulig effekt. Det betydde i realiteten at vi tok kontakt med vår delegasjon i New York for å sondere situasjonen i FN, og vi tok kontakt med ambassaden i Washington. Dessuten ringte jeg mine nordiske kolleger, som på det tidspunkt ikke var informert.

For å gjøre en lang historie kort, er det først det å si at å bruke FN i den nåværende situasjon har det vist seg å være bred enighet om ikke er hensiktsmessig. Skal man bruke FN med noen effekt, må det være med utgangspunkt i Sikkerhetsrådet, og der er vi avhengig av de fem faste medlemmene, hvorav en er Sovjet. Utkommet av et formelt forsøk på å ta utgangspunkt i Sikkerhetsrådet kan i verste fall ende opp med noe som slår negativt ut for Baltikum. Ingen av de jeg har hatt kontakt med, har derfor ønsket å gå den veien.

På det grunnlag skjønte jeg også relativt snart at det ville ta tid å komme raskt ut med en felles nordisk henvendelse. Statsministeren besluttet da tidlig i morges - eller på slutten av natten, avhengig av hvordan man ser det - at det var like godt for henne å sende et direkte budskap fra statsministeren til president Gorbatsjov, og det ble da sendt fra vår side. Det meddelte vi så de andre nordiske land, EF og USA, og vi orienterte vår FN-delegasjon.

Siden har vi hatt konsultasjoner om hva mer vi kan gjøre for å følge opp dette, og det har da vært to viktige hensyn: Det ene så raskt som mulig å vise så effektiv støtte til Baltikum som mulig, det andre hele tiden også å ha muligheten for å trappe opp våre politiske reaksjoner, for vi må - dessverre - erkjenne at det kan bli verre. Ingen av oss kan iallfall sitte trygt og si at dette er slutten. Det vet vi.

(EK) Jeg trodde og håpet at vi skulle være i stand til å meddele komiteen at det vil komme en fellesuttalelse fra alle de nordiske statsministrene. Det kan jeg ikke gjøre. Det gjenspeiler litt av problemene også vis-à-vis EF og USA. De som har fulgt med i erklæringene, vil ha sett at f.eks. den amerikanske utenriksministers reaksjon var relativt behersket, for å uttale meg diplomatisk. EFs var også mer forsiktig enn man kanskje kunne ha ventet, og den tysk-franske uttalelsen var enda mer forsiktig. Det er mange hensyn bak dette, og jeg skal ikke sitte her og gi inntrykk av at det er gale hensikter. Det er helt klart at EF og Tyskland, ikke minst, er sterkt opptatt av å kunne videreføre den utviklingen og den dialog som var i gang. De hevder naturlig nok at det er til Baltikums beste, og kanskje på sikt den største muligheten. Jeg har ikke hatt direkte kontakt med amerikanerne, men jeg vil tro at en av grunnene til amerikanernes relative varsomhet er den samme, med håp om å videreføre dialogen. Det er toppmøte allerede neste måned.

Når det gjelder hva vi videre kan gjøre, arbeider vi med tanke på å se hvor bred støtte vi kan få f.eks. for de forslag som Bondevik har nevnt. Jeg er helt enig med ham i at Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa og Menneskerettighetskommisjonen er fora hvor vi burde kunne få til noe. Jeg har ikke gått ut med det, og har heller ikke tenkt å gå ut med det før jeg er relativt trygg på at vi kan komme ut der med en skikkelig og bred støtte til Baltikum, slik at det ikke blir for mye kompromisser. Men jeg er helt enig i at dette er to fora hvor vi i relativt nær fremtid har mulighet for å komme ut med felles politikk - og da mener jeg bredere enn Norden - som kan ha effekt i forhold til Baltikum.

Vi har gjort klart overfor Landsbergis i natt at vi er rede til å hjelpe til med mat og medisiner og slikt i den grad det er mulig å få til. I øyeblikket er det en så kaotisk situasjon at det er vanskelig å si om det er mulig å få det fram, og om det kommer fram, at det kommer fram til de vi ønsker å nå.

Vi overveier, men har ikke tatt endelig standpunkt, å sende en representant fra ambassaden til området både av politiske grunner og for at vedkommende skal danne seg et direkte bilde av situasjonen. Nå vil jeg gjerne si at det er en enestående jobb Steinfeld gjør - ikke bare gjennom fjernsynet, men også ved

(EK) løpende å orientere vår ambassade i Moskva om en rekke ting som han ikke nevnte på fjernsynet. Det er i lys av den politiske markering som kunne ligge i at vi sender en representant fra ambassaden til området, at vi vurderer det. Men - igjen - jeg tror det ville være en fordel om det kunne være en bredere representasjon i en gruppe som reiser. Jeg undervurderer ikke hva Norge gjør, men det er klart at det vil ha større effekt overfor et land som Sovjet hvis det vet at det står flere land sammen bak det som blir gjort.

Jeg tror jeg skal begrense meg til dette innledningsvis, og så får jeg svare på spørsmål etter beste evne.

ANDERS TALLERAAS: Jeg vil starte med å si at jeg er meget fornøyd med den reaksjonen som statsministeren sendte i dag tidlig, og den oppfølgingen som er skjedd, som utenriksministeren har redegjort for.

Jeg syns også det er viktig å understreke at man må ha nasjonal enighet i en såpass vanskelig og dramatisk sak for et naboland. De punkter som jeg hadde notert og tenkt å ta opp her, er det delvis svart på. Det gjelder å få til felles uttalelser og felles opptreden fra flere land, som opplagt er problematisk. Felles uttalelse er én ting. Jeg går også ut fra at en kanskje har i mente for en mulig opptrapping muligheten for å vurdere enkelte handelspolitiske eller økonomiske virkemidler som en eventuelt kunne bruke, men jeg ser at det ville være enda vanskeligere enn bare en muntlig uttalelse eller en manifestasjon.

Det er to ting som går litt på forholdet til Stortinget, som jeg kanskje syns det er rett å ta opp her. Jeg syns det er bra at det ble innkalt til dette møtet i dag. Jeg tror også det er viktig at vi har en ganske høy beredskap og kan møtes relativt hurtig igjen hvis det skulle skje dramatiske ting. Og det kan også være verdt å ha i mente en vurdering av den delegasjonsreisen som Stortinget er inivitert til å ta til Det øverste Sovjet, og om den, slik situasjonen nå er, og slik det ser ut til å utvikle seg, bør avlyses.

(EK) Helt til slutt: Det skal være utenrikspolitisk redegjørelse på tirsdag. Jeg vet det kan høres litt utradisjonelt ut, men ville det være en fordel særlig ut fra den situasjon som parlamentet i Vilnius nå står oppe i, hvor det kan bli stengt og okkupert, at Presidentskapet forberedte en uttalelse fra Stortinget som kunne vedtas i forlengelsen av redegjørelsen på tirsdag? Jeg reiser det her, slik at en kan tygge litt på det. Jeg vet det er litt usedvanlig - for å si det forsiktig - etter norske forhold, men det er en såpass usedvanlig situasjon også at det er vel verdt å overveie det.

KÅRE GJØNNES: Aller først: Jeg går ut fra at det ikke er behov for å gi noen reaksjon partivis på det som er skjedd. Det er jo kommet klart til uttrykk gjennom media fra samtlige partier, også fra Kristelig Folkeparti, og det er klart at det også har vært behov for det. Det har også vært sterke og likelydende reaksjoner.

Jeg vil også gjerne gi uttrykk for behovet for å prøve å ha en samlet linje utad gjennom Regjeringen som det utøvende organ, og jeg deler fullstendig de synspunkter som lederen innledningsvis gav uttrykk for. Jeg tror heller ikke at denne saken er tjent med at man eksponerer de enkelte partier, men at man har en samlet linje som har troverdighet. Det vil gi det sterkeste og beste resultatet utad.

Jeg vil gi uttrykk for støtte til de reaksjonene som Regjeringen har kommet med - full støtte. Jeg har ingenting å utsette på dem, og jeg vil også gi støtte til det initiativet som statsministeren kom med i dag tidlig, med direkte henvendelse til Gorbatsjov.

Det som da står igjen, er refleksjoner om behovet for videre reaksjoner og på hvilken måte de skal fremmes. Utenriksministeren har skissert en del. Talleraas var inne på en del andre ting. Vi har også drøftet dette gjennom litt på forhånd, og jeg vil overlate til Bondevik å bringe fram en del av de refleksjonene vi har gjort oss. Han kommer tilbake til det.

(EK) CARL I. HAGEN: Først til det utenriksministeren nevnte innledningsvis, og som også andre har berørt: Vi slutter oss også til ønsket om en bredest mulig samling og et samlet storting om hovedlinjene i utenrikspolitikken. Men jeg vil nevne at vi av og til har problemer med å se at det i seg selv alltid er fornuftig. Hvis det er noen som ønsker å reagere skarpere og vil gjøre noe mer enn Regjeringen, svekker i hvert fall ikke det Regjeringens standpunkt i det internasjonale miljø. Jeg har savnet noen begrunnelser for og forklaringer på hvorfor man stadig vekk nevner behovet for å stå samlet. Av og til kan det virke som om man helst av ordinære innenrikspolitiske grunner ikke ønsker å få kritikk. Jeg skulle gjerne sett en analyse med begrunnelse for dette. Men i hovedsak er vi enige, selv om jeg ikke skjønner hvorfor man absolutt skal mase om det.

Jeg er glad for at utenriksministeren nå omsider har sondert i FN. Jeg forstår at det er slik at det ikke vil hjelpe Baltikum om man ber om at dette tas opp i Sikkerhetsrådet. Det aksepterer jeg fullt ut. Men vil det ikke kunne virke litt preventivt for fremtiden? Ellers instituerer vi i realiteten den holdning at det som Sovjetunionen eller andre faste medlemmer av Sikkerhetsrådet foretar seg, ikke noen gang kan tas opp i Sikkerhetsrådet, fordi man ikke vil vinne frem. Jeg er enig i at dette ikke vil hjelpe Baltikum, men det kan vel hende at en så sterk reaksjon at man tar opp en sak i Sikkerhetsrådet vil kunne hindre andre ting i å skje i fremtiden. Det vil kunne virke preventivt i forhold til andre saker som kunne komme opp, f.eks. Estland og Latvia og andre republikker som ønsker større frihet og uavhengighet. Jeg er enig i at dette ikke hjelper Baltikum, men det kan senere hjelpe Russland, Georgia, Estland og Latvia. Det er et spørsmål jeg gjerne vil ha svar på.

Jeg har ikke tidligere hørt utenriksministeren snakke om at vi har sagt ja til mat og medisiner. Jeg er veldig glad for at utenriksministeren sa det her, og håper at det kommer ut offentlig. Jeg håper også at det følges opp så raskt og effektivt fysisk som man har sett når det gjelder å sende av gårde nødhjelp andre steder. Jeg tror det er bedre å sette i gang et arbeid med fly med medisiner og se at det ikke kommer frem enn at vi skal vente til vi er garantert at alt går bra, før vi sender det av gårde. Det er en markering, og det vil

(EK) være en ytterligere belastning for Sovjetunionen hvis de hindrer fly med mat og medisiner i å komme frem. Det er bare å sette i gang med det. Det var også noe av det jeg bad om på fredag.

Utenriksministeren nevner den politiske markering ved å sende en person fra ambassaden i Moskva til Vilnius. Jeg bad om på fredag at man sendte en statssekretær fra Utenriksdepartementet i Norge, og jeg vil bare spørre: Vil det ikke også være et signal og en markering om man sender en delegasjon fra Utenriksdepartementet her og ikke bare fra ambassaden i Moskva?

Jeg vil be Regjeringen holde høy beredskap og ha en større aktivitet når det gjelder å si at ja, hvis dette fortsetter, vil det være en selvfølge at Vesten trekker tilbake økonomisk hjelp, og at man gir EF og andre det råd at man stopper det som ellers var planlagt. Jeg går ut fra og vil gjerne ha bekreftet at hvis det er noen penger igjen av det stortingsflertallet bevilget nylig, utbetales det ikke til Sovjet.

Så til det siste spørsmålet mitt: Jeg vet at Baltikum-gruppen i Stortinget har arbeidet med en delegasjonsreise til Litauen på høyt parlamentarisk nivå fra hvert parti. Hva mener Regjeringen om det hvis stortingsrepresentanter fra flere partier reiser til Litauen? Hva er Regjeringens syn på det? Synes den det vil være uheldig, eller vil det være bra? Hva har Regjeringen av mening om det?

PAUL CHAFFEY: Vi mener også at det er et mål å ha en bredest mulig samling om Regjeringens politikk. Jeg har ingen problemer med å gi Regjeringen full støtte. Jeg syns Regjeringen har vært både klar og rask i det den har gjort, og jeg setter pris på å være innkalt til dette møtet, og at vi får en vurdering av ulike alternativer når det gjelder reaksjonsmåter, og også en vurdering av hensiktsmessigheten av å bruke FN-systemet i dette tilfellet.

Jeg har tre spørsmål: Det dreier seg om vurderinger. For det første: Når det gjelder KSSE-forslaget som jeg forstår at Bondevik har lansert, hva er det realistisk å oppnå,

(EK) og hvor raskt kan man sette i gang det apparatet. Kan vi få en vurdering rundt det?

For det andre: Når det gjelder den innenrikspolitiske situasjonen i Sovjetunionen, har man fått vite noe fra ambassaden i Moskva i forhold til hvem som sitter og styrer, og Gorbatsjovs rolle oppe i det hele?

For det tredje er vi også interessert i en vurdering av ulike alternativer når det gjelder parlamentariske delegasjoner, enten det nå springer ut av Baltikum-gruppen, eller det er andre initiativer. Kan man si noe om muligheter og hensiktsmessigheten ved slike delegasjoner?

(KML) ANNE ENGER LAHNSTEIN: Fra vår side finner vi all grunn til å berømme Regjeringen for raskt å gi en klar reaksjon på utviklingen. Jeg synes også det er viktig at vi har møte her nå, og at vi således kan stå fram med bredde og samlet enighet om en nasjonal linje. Carl I. Hagen spurte hvorfor det er så viktig. Det er mulig at det kan Regjeringen svare på, men fra min side har jeg lyst til å si at det jo må være viktig at Norge som et lite land er samlet i utenrikspolitikken. Dessuten reagerer jeg ganske kraftig på forsøk på å slå politisk mynt på dette hjemme, bare så det er sagt.

Det må også være viktig at vi nå legger opp et løp som innebærer et sterkest mulig internasjonalt press. Når jeg sier "sterkest mulig", er det vel fordi jeg fornemmer at her foretas det en avveining. Jeg ser godt de problemene som vil oppstå om en uten en svært nøye vurdering skulle gå med dette til FN f.eks., og ser også problemer i nordisk sammenheng. Når det gjelder EF, synes jeg den reaksjonen jeg hørte på radioen i dag, som vel også har vært på Dagsrevyen, var overraskende kraftig og klar, så jeg synes det var litt overraskende at Stoltenberg betraktet det som en forsiktig reaksjon. Jeg la også merke til at man der ville se på det milliardstore hjelpeprogram. Det er vel for så vidt en linje som kan merkes i Sovjetsamveldet.

Jeg har noen få spørsmål. Det ene er knyttet til SOS Baltikums forslag om en politikerdelegasjon. Alle partiene har vel fått forespørsel om å være med på det, og jeg har lyst til også å høre hva som er reaksjonen fra Regjeringen på dette, og hvordan den vurderer en slik politikerdelegasjon til Baltikum.

(KML)

Det andre spørsmålet er om dere kan gi et innblikk i eller en vurdering av de faktiske maktforhold i Moskva nå, om det er noe der som dere vet, og som kan meddeles. Det er nemlig også ganske viktig i denne situasjonen at en er klar over at det også kan være ting som skjer i Moskva som kan påvirke situasjonen, og utsiktene i hele øst/vest-forholdet.

(GSR)

KJELL MAGNE BONDEVIK: Når det gjelder de til nå framkomne norske reaksjoner, viser jeg til det som er blitt sagt av de fleste her, og av Gjønnes spesielt.

Når jeg har nevnt muligheten for å ta dette opp i internasjonale fora, er det også fordi vi på en måte har nærmet oss et nivå hvor vi har tømt ut de nasjonale tiltak. Utenriksministeren har uttalt seg. Utenriksministeren har kalt inn den sovjetiske ambassadør - det kan vel for øvrig utenriksministeren vurdere om han må gjøre flere ganger dersom denne utviklingen fortsetter å eskalere - og statsministeren har skrevet brev til Gorbatsjov. Dermed vil det ikke være så veldig mange nasjonale tiltak igjen, og skal vi kunne bidra til et ytterligere press, er det de internasjonale fora som står tilbake.

Jeg er enig i at FNs sikkerhetsråd ikke er egnet, og det var også grunnen til at jeg ikke har nevnt Sikkerhetsrådet, men har nevnt FNs Menneskerettighetskommisjon, som dette burde kunne være et tema for. Men de har vel møter med relativt lange mellomrom, og en må i så fall vurdere om en skal være med på et initiativ for å framskynde et slikt. Ikke det at jeg tror at det ut fra slike møter hvor Sovjetunionen har innflytelse, vil kunne komme enstemmige uttalelser, men det har i seg selv en virkning at det tas opp i internasjonale fora.

Vi har pekt på andre tiltak også. Vi har pekt på at det kan tas opp i KSSE. De har sine ambassadører fast i Wien og har vel mer eller mindre permanent møtevirksomhet. Jeg vil be om at Regjeringen raskt tar opp dette i KSSE-sammenheng. Dette er jo et forum som ut fra sin funksjon nettopp er velegnet til dette. Det er fred og menneskerettigheter som er noe av hovedarbeidsoppgaven til KSSE, så er det noe spørsmål som det er naturlig å ta opp der, er det nettopp dette. Vi vil selvsagt også møte Sovjetunionen der, men kanskje nettopp derfor er det viktig at det tas opp der.

Jeg registrerer med en viss beklagelse at det ikke har vært mulig å framkomme med en felles nordisk statsministeruttalelse. Det overrasker meg ikke - jeg har også vært borti nordisk samarbeid omkring Baltikum, og det er ikke helt enkelt. Jeg trodde kanskje det var noe lettere nå i denne situasjonen. Jeg oppfordrer Regjeringen til å stå på videre, men jeg er kjent med de problemene man der har møtt.

Når det gjelder Hagens spørsmål om en analyse av hvorfor det er så viktig å stå sammen i utenrikspolitikken, trodde jeg ærlig talt ikke det var nødvendig. Men det sier seg selv at et land som ikke taler med en stemme utad, taler desto svakere. Det hjelper ikke om noen roper høyere her hjemme, for vi blir ikke sterkere

(GSR) utad - tvert imot. Sovjetunionen vil selvsagt kunne spille på en norsk uenighet, slik at vår røst blir svak uanett hvor høyt en roper her hjemme. Det er det som gjør at det er viktig å stå sammen i utenrikspolitikken generelt, og når det gjelder vår store nabo i øst, er det spesielt viktig. Jeg trodde det var nokså opplagt, og at det var unødvendig å si det, for det kan i visse situasjoner berøre våre egne interesser.

Jeg vil si meg fornøyd med de tiltak Regjeringen så langt har truffet, men vil be om at man ytterligere vurderer å ta internasjonale initiativ for å forsterke denne protesten som allerede ligger der fra norsk side.

JO BENKOW: Som alle her er enige om, er det veldig viktig at vi her hjemme er enige og slutter rekkene; det gir tyngde og bredde. Det man kan spørre om, er om enighet av denne sorten også er oppnåelig over landegrensene, for like viktig som det er med entydige signaler fra oss her hjemme, like viktig er det med entydige signaler fra hele den demokratiske og frie verden, og det er der problemet er erkjent. Det er i hvert fall ingen grunn til å avsløre uenighet i vår del av verden ved å gå så hardt på at den blir provosert frem. Jeg synes det som er gjort fra Regjeringens side, er upåklagelig og i alle deler gjennomtenkt og riktig. I en sak som denne hadde sikkert heller ingen ventet noe annet.

Når det er sagt, kan vi allikevel prøve å anstrenge oss litt for å prøve å gjennomtenke om det er noe vi likevel kan gjøre som er annerledes, uten at det dermed bryter med det andre kan tenke seg å gjøre eller som andre ikke kan tenke seg å gjøre. Derfor har jeg i egenskap av president i nasjonalforsamlingen tenkt på om det i en så usedvanlig situasjon ville være en måte å målbære det norske folks reaksjon på om folkestyrte representanter, stortingsrepresentantene, sluttet seg til en eller annen form for uttalelse, som selvfølgelig på forhånd bør være klarert både med de parlamentariske ledere og i full overensstemmelse med de som beskikker vårt hus når det gjelder vårt forhold til andre stater, altså om en manifestasjon av nasjonalforsamlingens solidaritet med parlamentet i Litauen kan være noe man kan vurdere. Jeg har ikke gjort meg opp klare meninger om dette er klokt, men jeg synes man får prøve å gi et bidrag til noe i tillegg. I denne sammenheng vil det sannsynligvis være riktig at Presidentskapet kommer sammen og søker råd eventuelt hos de parlamentariske ledere og vår utenriksledelse. Det kan gjøres på en verdig og ordentlig måte uten noen form for mark-skrikeri. Det kan kanskje også være et eksempel til

(GSR) etterfølgelse for andre parlamenter - hva vet jeg.

Grunnen til at jeg har tatt opp denne tanken er at Sovjet er noe annet enn hva det var - og det får vi takke Gorbatsjov for - de har nemlig skaffet seg en folkeopinion som har kommet til uttrykk, og som ikke lenger lar seg kneble, og hvor kanalene inn til Sovjet-unionen er åpne. Det har ikke vært slik før, og jeg tror at man har passert det tidspunkt hvor man i Sovjet kan gjøre seg noen illusjoner om å lukke alle kanaler fra den omliggende verden. Jeg lanserer dette som en av sikkert mange gode ideer som jeg kunne tenke meg vil være i overensstemmelse med et bredt folkeønske.

Så til reisevirksomhet. Det er allerede vedtatt at man burde reise på en tur etter invitasjon fra det øverste Sovjet. Det er visepresident Kirsti Kolle Grøndahl som er delegasjonens leder. Jeg antar at det i den situasjonen som nå foreligger, ville være mest passende å utsette den, men også det må man diskutere og bli enige om hvordan man skal gjøre. For å reise på et slikt besøk som skal finne sted den 10. februar, som om ingenting har skjedd, er vel praktisk talt umulig, vil jeg anta, rent bortsett fra at det godt kan tenkes at det blir avlyst av andre grunner. En mulighet er selvfølgelig at Presidentskapet - hvis det er enighet om det - stiller betingelser for å motta invitasjonen, at man tar sine forbehold. Det er også noe som det vil være naturlig at Presidentskapet, sammen med lederen for reisen, diskuterer med vår utenriksledelse, for dette bør tenkes nøye gjennom. Og fremfor alt - det viktige er at ingen henfaller til verbale bravurnummer som man kan være fornøyd med selv, men at vi hele tiden vurderer om det vi sier og gjør, er en faktisk reell hjelp for dem vi ønsker å unnsette. Det må hele tiden være det det dreier seg om. Det er også derfor det er naturlig at vi prøver å være enige om det vi gjør akkurat nå.

Jeg er også enig med Hagen i at det godt kan være mange utenrikspolitiske forhold som det både er hensiktsmessig og naturlig å være uenige om, men det er også veldig mange, og ganske særlig noen spesielle, hvor det er helt åpenbart at det er nødvendig å være enige og samlet, og det er et slikt tilfelle vi har å gjøre med nå.

GUNNAR BERGE: Først et par ord om denne reisen. Det er flere medlemmer av denne komiteen som har uttalt seg om den i Søndags-Dagbladet i dag. Det er kommentarer som ble innhentet i går, og det viser hvor raskt situasjonen endrer seg, og det synes jeg tilsier en viss forsiktighet. Nå har alle som har uttalt seg

(GSR) her, vært forsiktige og praktisk talt helgardert seg, men som utenriksministeren sa, er det ille nå, men dessverre kan man ikke se bort fra at det kanskje kan bli enda verre. Vi må også har det med oss i tankegangen når vi vurderer reaksjonsmidlet.

Når det gjelder reisen, er jeg helt enig i at man selvfølgelig må ta en beslutning i lys av utviklingen, men det er spørsmål om på hvilket tidspunkt det er hensiktsmessig å ta en definitiv beslutning. En slik beslutning er det naturlig at Presidentskapet tar, men selvfølgelig i samråd med gruppelederne og med Regjeringen, med utenriksledelsen, når den tid kommer.

Ellers kan det være grunn til å minne om at de offisielle norske reaksjonene så langt har vært sterke. De har vært meget sterke, og de har kommet raskt - først ved utenriksministerens innkallelse av Sovjetunionens ambassadør i Norge, videre ved brevet til Sjevardnadse på fredag og så ved statsministerens brev til Sovjetunionens statssjef i dag. Dette er hver for seg og i sum veldig sterke reaksjonsmidler, særlig når man også vet at det bak disse reaksjonene står et praktisk talt samlet storting og en samlet norsk opinion.

Jeg vil tro at videre opptrappingsmuligheter nå først og fremst ligger i det som bl.a. Bondevik nevnte, en samlet opptreden av flere land, først og fremst de nordiske, men kanskje også utover det. Det er viktig at norske myndigheter arbeider aktivt underhånden for å få tilslutning til en slik samlet opptreden. Det ligger i sakens natur at det først og fremst er REgjeringen med dens apparat som har muligheter for å ha de nødvendige underhåndskontakter med sikte på å skape forutsetninger for en slik samlet opptreden. Men det behøver selvfølgelig ikke bety at man skal utelukke også andre reaksjonsmuligheter. Men det som jeg synes er viktig, er at disse ikke lanseres offentlig før man er enig om at det er aktuelt å anvende dem. Det er da de har størst effekt.

Når det gjelder den antydning som Talleraas kom med, at man kanskje burde få en form for besltuning - det var litt forskjellige ting som lå i det som stortingspresidenten nevnte, og det som Talleraas nevnte - så synes jeg nok at det kan være grunn til å tenke nærmere gjennom om det er en hensiktsmessig reaksjonsform. Nå er det lagt opp til en utenriksdebatt i Stortinget, men det er relativt lenge til den kommer - først i slutten av måneden. Det kan skje mye innen den tid, og det er klart at en slik debatt nå, under alle omstendigheter, uansett vedtak, vil bli en kraftig manifestasjon av hva Stortinget samlet har av oppfatning om det som har skjedd. Jeg synes det er all grunn til å

(GSR) tenke nøye gjennom om dette er et hensiktsmessig virkemiddel, og det går bl.a. på hva som er en naturlig ansvarsdeling, et hensiktsmessig ansvarsforhold, mellom Regjeringen og parlamentet.

Når det så gjelder antydningen om bistand, er det mulig at dette er nytt, men jeg syntes tydelig jeg hørte utenriksministeren antyde dette allerede da han ble intervjuet på fredag, i hvert fall i det intervjuet som ble gitt i radioen - om det var det som kom på lufta, er jeg ikke sikker på, men jeg stod så nær at jeg hørte hva utenriksministeren sa, så jeg tror det ble antydet allerede på fredag.

Jeg vil for min del konkludere med at jeg synes Regjeringen har fulgt opp denne saken på en måte som det er all grunn til å være tilfreds med. Jeg vil også understreke betydninen av fortsatt bred enighet i Stortinget, og det som først og fremst kan sikre det, er at vi holder løpende og nær kontakt.

JAN P. SYSE: Jeg er helt enig i den hovedlinjen som avtegner seg i debatten nå. Dessuten vil jeg støtte de refleksjonene som Benkow hadde omkring denne delegasjonsreisen. Skal det være tale om noe slikt, må det knyttes til helt spesielle forbehold som gjør at man tilgodeser forholdet til Litauen og til Baltikum. Skulle det bli spørsmål om en egen delegasjonsreise til Baltikum, synes jeg også det er nokså viktig at det skjer etter invitasjon fra de demokratisk valgte myndigheter i disse landene, for ellers vil vi ha problemer i en slik situasjon som denne med hva vi kan gjøre, hvordan vi kan få komme til osv. Men jeg støtter i hovedsak de refleksjonene som Benkow her gjorde seg.

(SL) Det var enkelte ting utenriksministeren sa som jeg synes var ganske spennende. Jeg er i og for seg enig i understrekningen av å ha mulighetene for å trappe opp. Her kan det jo komme til å skje ting meget raskt. Jeg går ut fra at klokken 10 i aften også er et meget kritisk tidspunkt. Da er det selvfølgelig viktig at man har beredskapen på topp. Og det er jeg sikker på at Regjeringen har.

Man brukte uttrykket at det var "ikke militære bevegelser utenom Baltikum". Det betyr vel da at man vet en del om de militære bevegelser i Latvia og Estland. Og det synes jeg er meget interessant, for her kan det være spørsmål om et videre handlingsmønster som forplanter seg fra Litauen til de to andre landene. Da bør man også tenke meget nøye igjennom et reaksjonsmønster, tenke ut måter å statuere en linje på som gjør at ikke denne faren er så stor, eller i hvert fall som kan bidra til å redusere ytterligere ekspansive holdninger fra

(SL) Sovjets side. Men jeg går ut fra at det lå noe mer i uttrykksformen "ikke militære bevegelser utenom Baltikum", og jeg vil gjerne høre noe om det.

Jeg la også merke til at utenriksministeren berømmet Steinfelds virksomhet. Det er jeg helt enig i. Den var meget verdifull også utover det vi fikk høre på TV, ble det sagt. Jeg synes i grunnen ikke vi har fått høre stort mer om de faktiske begivenheter her i dag enn det vi har hørt på TV. Jeg ville bare vite om det kanskje i forhold til Baltikum som helhet er ytterligere informasjoner som det ville være interessant for oss å ha. Men jeg tror som sagt beredskapen er meget viktig.

Bare en kort kommentar til dette med felles nordisk statsministeruttalelse. Det kan jeg godt forstå er vanskelig. Men jeg vil også gjerne nevne at Presidiet i Nordisk Råd faktisk kom frem til en felles uttalelse. Det var riktignok før de helt dramatiske begivenheter, men uttalelsen var meget klar. Det tok litt tid å få det til, for det var en eller annen som hadde signaler hjemmefra som var litt annerledes. Men det gikk. Jeg håper også det går innen overskuelig fremtid når det gjelder statsministrene.

REIULF STEEN: Det går år og dag mellom hver gang en regjering får en så bred og sterk tilslutning til sin politikk som det Regjeringen har fått her i dag. Det er det for så vidt ikke mer å bemerke til.

Jeg bad om ordet for å reflektere litt omkring det som kan komme til å skje i dagene framover, og det handlingsmønster som en i tilfelle skal velge i den forbindelse. Det har også her, med unntak av visse betenkeligheter fra Carl I. Hagen, vært stadfestet igjen at det er en styrke å ha bredest mulig enighet omkring utenrikspolitiske spørsmål av den karakter som vi nå drøfter. Det er også en ganske sikker tradisjon i hele perioden fra Norge ble medlem av NATO i 1949, at vi har søkt å koordinere vår politikk med andre i to retninger. Den ene er den nordiske dimensjon, som vi har søkt å ta vare på i de forbindelser hvor det har vært naturlig. Den andre er NATO-dimensjonen, som vi har lagt meget stor vekt på å ta vare på i enhver henseende. Jeg mener det er viktig også i denne situasjonen å ta vare på begge disse hensyn.

Det er nå om lag halvannet døgn siden Gorbatsjov ringte president Bush og de to hadde en samtale. Jeg synes det var en ganske interessant redegjørelse president Bush gav det amerikanske folk over fjernsynet da han understreket meget sterkt - brukte mest tid på å understreke det - at de to fortsatt var helt

(SL) og fullt enige om den politikk som skulle føres overfor Irak og i Golfen. Da han så ble spurt om de også snakket om situasjonen i Baltikum, sa han at det hadde de, men han bad om respekt for at det de der hadde snakket om, ble bevart fortrolig, ut fra det ønsket som Gorbatsjov selv hadde gitt uttrykk for i den forbindelse.

Jeg sier dette fordi det er klart at begivenhetene i Baltikum nå og de internasjonale reaksjonene på de begivenhetene ikke kan løsrives fra hele den internasjonale situasjon. Når - slik utenriksministeren selv meget diplomatisk formulerte det - reaksjonen fra utenriksminister Baker er relativt behersket, ser ikke jeg bort fra at det har en viss sammenheng med situasjonen i Golfen - og nå formulerer også jeg meg meget diplomatisk. Jeg mener ikke med dette å si at ikke vi skal fortsette å markere en aktiv holdning på linje med den Regjeringen meget prisverdig har markert. Regjeringen har - så langt jeg har oversikt over - markert Norge som det mest aktive land i markeringer av protestholdninger overfor Sovjetunionen og Gorbatsjov i forbindelse med situasjonen i Baltikum. Jeg har ikke registrert noe land i verden som har avgitt tilsvarende sterke og markerte reaksjoner som det Norge har avgitt. Det synes jeg er tilfredsstillende.

Det må ikke forlede oss til å tro, slik man kanskje kan få inntrykk av av visse undertoner i noen innlegg også i denne debatten, at Norge alene kan skape faktiske resultater dersom ikke vår politikk på viktige områder her er koordinert, og særlig koordinert i de to retninger som vi alltid har lagt vekt på å koordinere vår politikk. Jeg vil i den forbindelse gi uttrykk for den oppfatning at vi særlig bør legge vekt på ikke å handle slik at vi skaper forestillinger om at vi kan gjøre mye mer enn hva vi i virkeligheten kan gjøre - at vi skaper forestillinger, særlig i Baltikum, om at Norge har dekning for å handle i større omfang og med større resultater enn det etter hvert vil vise seg at det var muligheter for. I den forbindelse vil jeg for min del også advare mot at en legger for stor vekt på omfattende politisk turisme i den forstand at det liksom skal sendes delegasjoner til ulike steder for delegasjonenes egen skyld - dette å sende en statssekretær til Litauen for at vi skal ha hatt en statssekretær på stedet. Jeg kan ikke se at det bidrar til noe annet enn å skape forventninger som det i neste omgang vil vise seg meget vanskelig for Norge å innfri dersom vår politikk ikke er koordinert med andre.

Jeg vil til slutt spørre om Utenriksdepartementet er nærmere orientert om bakgrunnen for at USA i denne situasjonen viser en så sterk tilbakeholdenhet - jeg vil ikke si påfallende tilbakeholdenhet, for jeg tror jeg forstår årsakene, men at en viser en så sterk tilbakeholdenhet som en gjør fra USAs side i denne situasjonen.

(SL)

JAN PETERSEN: Nå er det forholdsvis mange som har snakket om behovet for enighet, men siden lederen i sin innledende bemerkning refererte hva jeg sa i formiddag, tillater jeg meg likevel noen ganske få ord om det.

Det er to ting jeg har lyst til å nevne. Det ene er med utgangspunkt i det Reiulf Steen sa om at det er lenge siden en regjering har fått så sterk støtte - det var i hvert fall noe i den retningen han uttrykte.

REIULF STEEN: Bred og sterk støtte.

JAN PETERSEN: Akkurat. Det er i og for seg sikkert riktig. Men jeg vil minne om at når de øvrige partiene på Stortinget er enige med Regjeringen, betyr det samtidig at Regjeringen er enig med de øvrige partiene - at dette altså går begge veier. Jeg vil understreke det, ikke minst i lys av det vi snakket om før helgen. Da var det enkelte av oss som kanskje mente at Regjeringen lå litt i etterkant, derav også det brevet som Høyres arbeidsutvalg sendte til Regjeringen, hvor det ble foreslått et par konkrete tiltak til nærmere overveielse. Så jeg vil nok si jeg forstår den skarpe og klare reaksjonen fra Regjeringen delvis på bakgrunn av det møtet vi hadde her i huset på fredag. Så Reiulf Steen er sikkert ikke uenig i at dette virker begge veier.

Det andre jeg har lyst til å nevne, gjelder Carl I. Hagen som ikke så noe poeng i denne brede enigheten som jeg gjorde meg til talsmann for. Jeg er for så vidt enig med ham i at en henvisning til en bred enighet i alle sammenhenger lett kan være et skjold mot kritikk. Men jeg synes på den annen side at det i den situasjonen vi nå står oppe i, er et poeng for Norge mer å sette lyset på det vi gjør, enn å konsentrere medieoppmerksomheten og lyset om det vi eventuelt ikke måtte gjøre. Især når det det eventuelt måtte være uenighet om, er konkrete virkemidler som uttrykk for den brede enighet og reaksjon, at man står overfor valget mellom forskjellige konkrete virkemidler, da er det enda større grunn til ikke å rote bort saken - for å bruke det uttrykket - ved å sette lyset på dette. Når man eksponerer det man ikke er enige om, til fortrengsel for det man konkret er enige om, motvirker man det man er ute etter. Det må i så fall også gjøres helt klart. Når vi er i front her, synes jeg ikke vi skal rote bort denne frontposisjonen ved en slik intern strid. Det er derfor vi har disse møtene for å forsøke å sortere ut alle de ideene vi har. Jeg er også enig i det som er sagt om at det er viktig å ha noen ideer i reserve, slik at det er mulig å trappe opp dette på et senere tidspunkt.

(SL) Det er en liten ting til jeg gjerne vil spørre utenriksministeren om. I det brevet som Høyres arbeidsutvalg har sendt, ble det også reist spørsmål om satellittkapasiteten. Så vidt jeg forstår, er det nå ledig satellittkapasitet som kan brukes til kommunikasjon med Litauen, og jeg forstod det slik på fredag at NTB-meldinger kunne sendes inn til Vilnius, og at det var et av våre konkrete tiltak. Jeg vil gjerne spørre om denne kommunikasjonskanalen kan brukes begge veier, om det er mulig å få det til nå når det er tydelig at nyheter fra Litauen kommer til å bli skrudd av i større eller mindre grad. Jeg synes det er en av de tingene som vi er nødt til konkret å overveie.

KOMITEENS LEDER: Kirsti Kolle Grøndahl er siste inntegnede taler i denne første runden, som jeg forutsetter blir den vesentligste runden.

KIRSTI KOLLE GRØNDAHL: Først et par kommentarer til den antydede delegasjonsreisen til Moskva. Delegasjonen ble antydet første gang i november. Da jeg var på Østersjøkonferansen i begynnelsen av denne uken, ble jeg kontaktet av Det øverste sovjet, som videre antydet at 11. februar kunne være en egnet dato å starte en slik delegasjonsreise - men jeg vil understreke at noen offisiell bekreftelse på en slik dato ikke er kommet ennå. Da jeg kom hjem igjen onsdag natt, lå det samtidig en beskjed om at den sovjetiske ambassadør gjerne ville snakke med meg om det innlegg jeg holdt på Østersjøkonferansen, som jo var ganske sterkt preget av den begynnende militære aktivitet i de baltiske områdene, og som med Sovjets øyne for så vidt ødela konferansen på mange måter. Men iallfall, ambassadøren har meldt sin interesse for å snakke med meg om mitt innlegg, som var i tråd med de reaksjonene utenriksministeren allerede hadde gitt her hjemme. Jeg går ut fra at han kanskje også vil snakke med meg om denne reisen. Så vi får fortsatt avvente begivenhetene og se om det blir noen invitasjon til den 11. februar.

I tillegg er det, hvis reisen skulle bli noe av, diskusjon om reisens mål. Moskva, Murmansk og Leningrad har vært antydet også fra min side. Og det har vært spørsmål om de baltiske land skulle kobles inn. På den annen side, en blanding av Sovjet og Baltikum er det ikke sikkert Baltikum ville være så begeistret for. Så dette må også drøftes.

Det andre spørsmålet jeg gjerne ville ta opp siden jeg ikke har vært på de par siste møtene i den utvidede, er tidspunktet for debatten om utenriksministerens redegjørelse i Stortinget. Den er så vidt jeg forstår, datert til 31. januar. Mitt spørsmål er om det ikke er veldig sent. Burde vi ikke forsøke å få den debatten til slutten av denne uken?

(KML)

UTENRIKSMINISTER THORVALD STOLTENBERG: Jeg har fått en del spørsmål som tilsvarer hverandre, som jeg har prøvd å samle. Det ene spørsmålet går på det økonomiske samarbeid med Sovjet og reaksjonene innen det feltet. Jeg må først si hvordan det ligger an når det gjelder Norge. Vi har Kola-prosjektet, og der står det på Sovjet. Når det gjelder garanti-ordninger, står det også på Sovjet, antakelig på grunn av at det er såpass kaotisk der at det er ingen som kan ta avgjørelsen og svare. Men det betyr at de to viktigste økonomiske ordningene ikke er i funksjon, så dette ligger ikke på bordet. Da er vi tilbake til de 10 mill. kr, hvorav 7 mill. kr er for Sovjet. 6,5 mill. kr er brukt. Det er til matvarer som er distribuert gjennom kirkelige og humanitære organi-sasjoner. Jeg føler at det ikke er riktig, i den grad det er noe igjen der, å stanse dette, fordi det går gjennom kirkene og de humanitære organisasjonene i Sovjet direkte til de mennesker det angår.

EF er den mest betydningsfulle økonomiske partner, og de har et opplegg på 6 milliarder ECU overfor Sovjet. De har foreløpig sagt at Sovjet må være klar over at det er sammenheng her, men de har ikke sagt noe mer. Når det gjelder andre former for møter, kontakter, vet jeg foreløpig bare om EFs holdning. De skal fortsette sine forhandlinger om forholdet til EF neste uke, altså ikke denne uke som nå kommer, men uken deretter. De har forslag på bordet, men de er ikke enig ennå. Det ligger imidlertid forslag på bordet om at de eventuelt skal si at vi fortsetter forhandlingene, men vi vil gjerne ha Baltikum på dagsordenen. Dette er oppe til diskusjon.

Så var det mat og medisiner, som jeg nevnte, og som Carl I. Hagen fulgte opp. Det er vi som har sagt at vi er rede til å bidra med det, men vi har foreløpig ikke fått noen anmodning eller noe spørsmål om det. Vi er imidlertid klar til å yte det hvis slike forlydender skulle komme, og foreløpig, inntil for bare noen timer siden, var det telefonkontakt med folk i parlamentet.

Et spørsmål som har vært reist i forskjellige former, er: Ville det være klokt å sende en eller annen form for delegasjon - under ledelse av en statssekretær har konkret vært nevnt, men det krever en del omtanke, og bakgrunnen for det er følgende: Vi er av de relativt få land som aldri godtok annekteringen av de baltiske land - det vet alle, det har vi sagt mange ganger. Som en følge av det har vi i utgangs-punktet ikke villet sende noen til de baltiske land, fordi de måtte innom Moskva for å få visum, og i det lå det iallfall en slags faktisk anerkjennelse. Men så kom denne perstrojka-/glasnostperioden, hvor balterne gjerne ville at det skulle komme flest mulig, og de sa at de fikk heller sluke det problemet.

(KML) Nå er vi opptatt av at følgende situasjon ikke oppstår, som kan være ødeleggende, at vi søker og får nei, og så blir det brukt som tegn på at vi er med på å godkjenne Sovjets overgrep. Det er en såpass delikat situasjon at det krever litt omtanke før vi eventuelt tar noe initiativ på det området.

Jeg vil kort si til Bondevik: Ja, vi vil følge opp dette om Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa og Menneskerettighetskommisjonen, men er opptatt av å være relativt trygg på at det blir en positiv respons på det. Det ville jeg tro. Når jeg er så forsiktig, er det fordi det er mange rare reksjoner ute og går her, men vi arbeider med det med utgangspunkt i å prøve å følge det opp i denne sammenheng.

Så var det spørsmål om hvor snart Konferansen om sikkerhet og samarbeid er. Det er allerede på tirsdag, på Malta, så det er relativt raskt mulighet til å gjøre noe med det.

Flere har spurt om en kan si noe mer om den innenrikspolitiske situasjon i Sovjet. Jeg får nesten lyst til å si nei, for alt jeg har fått ut der, er spekulasjoner og høyttenkning som alle rundt dette bordet kan foreta. Hvis det er noen som har oversikt over situasjonen, har han eller hun ikke sagt det til noen. Noe av det uhyggelige her er jo at det er tvil om det i øyeblikket er noen som har full oversikt. Det gjør at vi får ganske rikelig med vurderinger og spekulasjoner, men jeg føler ikke at det foreligger noe som gir grunnlag for å si "vi mener", og så redegjøre for dere. Men én spesiell ting har jeg lyst til å nevne i den forbindelse: Jeg synes at av de faktiske ting som har skjedd, er kanskje noe av det mest spennende, for å bruke et slikt uttrykk, Jeltsins reaksjon. For Jeltsin, presidenten i Russland, gikk så sterkt ut i forsvar av de baltiske republikker at man med en gang ser en dimensjon som går langt utover Baltikum innad i Sovjet. For det første viser det alvoret i situasjonen i Baltikum. Jeg er mange ganger blitt spurt om det ikke er slik at Gulfen er det globale, store og farlige, og Baltikum er det mindre, men jeg må si at det i Baltikum-situasjonen ligger grunnlag for kanskje den virkelig store og farlige eksplosjon - ikke bare for Baltikum og Europa, men langt utover det - hvis det viser seg at det setter i gang hele den indre uro i Sovjet. Det er et spennende forhold som jeg vil tro mange vil føle nært etter Jeltsins utspill. Jeg er, som dere skjønner, ikke i stand til å gi svar på det spørsmålet som jeg har inntrykk av at alle bærer på: Har Gorbatsjov mistet kontrollen eller ikke?

Jen P. Syse fattet interesse for at jeg brukte uttrykket ikke militær bevegelse utenom Baltikum og ikke i våre nærområder. Det var med hensikt jeg var

(KML) så uklar, men jeg skal gå videre inn på det for å si at det i norsk umiddelbar nærhet, ved norskegrensen og Kola ikke er noen unaturlige militære bevegelser. Innad i Sovjet for øvrig har man heller ikke registrert noe, og nå refererer jeg til etterretningsorientering kl. 15 i dag, heller ikke når det gjelder Latvia og Estland. Opplysningene er sikkert riktige, men jeg vil ta med at det som er skjedd i Litauen, jo ikke har vært at man har kjørt inn nye styrker. Derfor har Moskva rett når de sier at det er galt at de har økt styrkene. Det er styrkene som er under Leningrad militærdistrikt, Hvite-Russland militærdistrikt og Baltikum som er en enhet, som er fast der, og det er de som er blitt flyttet mellom en del byer, slik at det at det ikke er noen bevegelse rundt Latvia og Estland kan naturligvis være beroligende kl. 15 i dag, men det er ikke slik at jeg faller helt til ro av den grunn. Jeg har sett hva som skjer selv om det ikke er bevegelse der.

Grunnen til at vi var så tidlig ute - vi var iallfall først ute i Norden og før EF, jeg tør ikke ta med USA, men de var i hvert fall høflige og gav inntrykk av at vi var tidlig ute - var at Steinfeld med det samme dette begynte, i tillegg til å ta opp, ringte ambassaden så ambassaden kunne ringe oss. Det betyr enormt mye når det gjelder å ha et politisk initiativ for et land som Norge.

Steen spurte om USAs tilbakeholdenhet, om jeg kunne si noe mer. Han viste til Gulfen, og det er det vanskeligste. Jeg vet jo ikke, men man kan jo, og man må jo, trekke inn at Gulfen betyr noe i denne sammenheng - å holde på Sovjets støtte i situasjonen i Gulfen. Det jeg vil si i tillegg, er at helt naturlig er amerikanerne sterkt opptatt av ikke å bryte dialogen, og deres argumentasjon der synes jeg er helt relevant. De sier at den beste måten å redde Baltikum på er å greie å få til en situasjon der dialogen kan fortsette. I den sammenheng har jeg også lyst til å referere til det som ble nevnt om kontakten vår når det gjelder Norden og NATO - det var Steen som nevnte det også. Det har vært en diskusjon i NATO om felles uttalelse. Bortsett fra Danmark var EF imot det og USA og Canada for. Når det gjelder Storbritannia, er det ikke helt riktig å si at de var mot det - det er ikke rettferdig, men de var meget betenkt, fordi de mente at hvis vi nå kommer med en sterk felles NATO-uttalelse, legger vi alt til rette for de dogmatiske - for at de dogmatiske - for å si det rett ut - ville bruke den. Det som ble kompromisset, som vi også gikk inn for fra norsk side, var at det ble en uttalelse fra Wörner.

Så ble jeg spurt om den satellitt som det legges opp til for å hjelpe NTB med å komme inn til Litauen, som de baltiske land har ønsket. Jeg vet ikke om denne kanalen kan gå begge veier, men vi har først og fremst gjort det for at de skulle få en kanal i tillegg til Tass og Reuter, slik de har ønsket.

(KML)

KOMITEENS LEDER: Takk for det. Det har vært tatt opp fra forskjellig hold et par spørsmål som ikke direkte berører forholdet til Regjeringen, nemlig spørsmålet om hva Presidentskapet eventuelt skal gjøre, og spørsmålet om tidspunktet for utenriksdebatten. Noen har ytret seg om det også, men jeg vil foreslå at avveiningene av dette går videre i de organer som steller med det, hvis ikke noen føler seg kallet til spesielt å gå løs på den diskusjonen nå. Er det andre som ønsker ordet?

HANS J. RØSJORDE: Et par småting, for det første når det gjelder den utenrikspolitiske redegjørelse som skal finne sted til uken. Ville det vært en mulig ordning f.eks. å få allerede på det tidspunkt en åpning for en runde med de parlamentariske ledere? Selv om man greide å få en debatt på fredag, altså å fremskynde debatten, kan allikevel tiden frem være nokså lang. Det er helt avhengig av hva som skjer videre. Jeg vil i hvert fall spørre om det kunne være hensiktsmessig å åpne opp for en slik mulighet. Det vil jo være det egnede forum for diskusjon.

Så har jeg et spørsmål som er veldig vanskelig å besvare fordi, som utenriksministeren sier, man ikke har full oversikt over om det er kontroll eller ikke kontroll. Med den utviklingen vi har sett, er det vel nokså klart at man har hatt en slags testeffekt. Hvis det er kontroll over det man har sett, en stadig eskalering, og hvis man forutsetter at det er styrt kontroll, må man vel forvente at man ser hvor langt man kan gå inntil man har fått en situasjon der man hektes av, f.eks. denne vinklingen som gjelder Gulfen. Det kan være et motiv bak det hele, å se hvor langt man kan gå og trappe opp kanskje gjennom natten og kanskje gjennom de nærmeste dagene - det er nokså spekulativt dette. Og hvis det ikke er kontroll, hva er så dette uttrykk for? Vi kan gjøre svært lite med det, men jeg tror det ville være svært nyttig at man gjennom alle de kanaler som er mulig, søker å klarlegge dette og eventuelt, slik det har vært sagt, ser på hvor langt man kan svare hvis det er en eskalering som er på gang i tråd med det jeg har antydet.

JO BENKOW: Jeg vil bare kort respondere på lederens antydning om hvordan vi nå praktisk skal forholde oss til en del av det som foreløpig bare er lagt frem i skissemessig forstand - det er jeg innforstått med. Jeg vil som leder av Presidentskapet finne det naturlig å ta kontakt med medpresidentene i morgen.

(KML)

CARL I. HAGEN: Jeg vil bare følge opp det presidenten tok opp. Han nevnte i sitt første innlegg tanken om en mulig uttalelse fra Stortinget. Jeg fikk ikke helt tak i hvordan Regjeringen stilte seg til det - man kunne kanskje få et tilbakespill fra Regjeringen. Det er klart man kan drøfte det mellom de parlamentariske ledere og Presidentskapet. Men det vil vel være viktig for oss å vite hvordan Regjeringen stiller seg til det, så hvis vi kunne få signaler tilbake på det nå.

Så har jeg lyst til å nevne at det jo er litt kjedelig at man er avhengig av en NRK-reporter nede i Vilnius, så hvis det var mulig raskt å sende noen fra ambassaden, og det er visumhindringer når det gjelder å sende noen herfra, ville jo ikke det være noe å tenke på så veldig lenge. Jeg vil iallfall støtte den antydningen som utenriksministeren kom med, og muligheten for at dette kan bli fulgt opp i praksis.

Jeg synes også man kan være litt mer pågående når det gjelder medisiner og matvarer. Landsbergis har dårlige erfaringer når han prøver direkte å få noe fra Norge. Han får mange fine ord, men han får ikke noen varer. Dette tilbudet om medisiner og matvarer kan gjøres mye klarere og følges opp og forberedes i stedet for å sitte og vente på at vi skal få en formell anmodning om det. Det tror ejg ikke de kommer med. De har dårlige erfaringer med det fra tidligere.

KOMITEENS LEDER: Vi har kommet i den situasjon at den utvidede, i hvert fall deler av den, gjerne vil ha råd fra Regjeringen. Det pleier å være omvendt. Men er det noen i Regjeringen som vil kommentere dette?

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND: Benkow reiste spørsmålet om en uttalelse fra nasjonalforsamlingen. Utenriksministeren og jeg har konferert litt, men dette er nytt for oss som det er for dere, så vi er i grunnen i samme båt. Jeg ville foreslå at vi tenkte på det til i morgen, at vi fikk anledning til å se på dette, og at man også her i huset så litt på om noe lignende har skjedd noen gang. Jeg vet ikke om noen har sett på det, om Benkow har tenkt på det i løpet av helgen, men vil altså foreslå at vi tenker på det på begge sider og vurderer dette. Jeg har ikke noen umiddelbar negativ reaksjon, for å si det slik, men jeg synes det er litt viktig at vi kartlegger hvordan det ville fortone seg.

(KML)

KOMITEENS LEDER: Er det da flere som ber om ordet på dette punkt? - Det er det ikke. Er det noen som har noe å ta opp under Eventuelt? - Det er det heller ikke.

Møtet hevet kl. 21.25.